

CANONIEKE ICOONFOTO'S

Dit onderzoek is mede tot stand gekomen dankzij
financiële bijdragen van:

Stichting Sem Presser Archief

Vereniging Trustfonds Erasmus
Universiteit Rotterdam

CANONIEKE ICOONFOTO'S

De rol van (pers) foto's in de
Nederlandse geschiedschrijving

MARTIJN KLEPPE

INHOUD

ISBN: 978-90-5972-722-9
Uitgeverij Eburon, Delft/Zutphen

'De data die verzameld zijn voor dit onderzoek zijn beschikbaar bij Data and Archiving Networked Services (DANS) via de dataset 'Kleppe, M.: Foto's in Nederlandse Geschiedenis Schoolboeken (FiNGS)', <http://www.persistent-identifier.nl/?identifier=urn:nbn:nl:ui:13-137n-bi>.

Bij dit boek is de game 'Mijn Icoonfoto's' beschikbaar via www.mijnicoonfotos.nl.

Tekst- en eindredactie: Klazien de Vries, tekstbureau Scripta melius Rotterdam
Omslagontwerp & opmaak: Renske Jongbloed, Jongbloed Design
Fotograaf auteursfoto: Roger Cremers

Afbeeldingen op omslag: Collectie Ankersmit Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis, Fotograaf C. Leenheer; Nationaal Archief/Spaarnestad Photo, Fotograaf onbekend; Nationaal Archief/Spaarnestad Photo, Fotograaf: A. Hakeboom; Nationaal Archief/Spaarnestad Photo, Fotograaf onbekend; Nationaal Archief/Spaarnestad Photo, Fotograaf: Joop van Bilsen; Nationaal Archief/Spaarnestad Photo/ANP, Fotograaf: Ruud Hoff; Nationaal Archief/Spaarnestad Photo, Fotograaf onbekend; Nationaal Archief/Spaarnestad Photo/'t Sticht, Fotograaf: Jaap Herschel.

© 2013 MARTIJN KLEPPE
www.martijnkleppe.nl

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de rechthebbende.

Voorwoord	8
Inleiding	12
1 Icoonfoto's	20
1.1 Productie	26
1.1.1 Iconografie en iconologie	26
1.1.2 Semiotiek	28
1.1.3 Archetypen	29
1.1.4 Unieke en generieke icoonfoto's	31
1.2 Distributie	32
1.2.1 Selectie	32
1.2.2 Variaties	33
1.3 Receptie	35
1.3.1 Symboliek	35
1.3.2 Constructies	36
1.3.3 Het <i>afterlife</i> van icoonfoto's	40
1.4 Collectief Geheugen	41
1.4.1 History en Memory	41
1.4.2 Verwante begrippen	42
1.5 Conclusie	43
2 Het verleden verbeeld in lesmethoden	46
2.1 Lesmethoden als bron voor sleutelbeelden	48
2.1.1 Geschiedenis verbeeld	48
2.1.2 Tijdvakken en de Canon van Nederland	50
2.2 Het onderzoek naar geschiedenisboeken	53
2.2.1 Typen onderzoek	53
2.2.2 Onderzoeksmethoden	54
2.3 Geanalyseerde schoolboeken	55
2.3.1 Periode	56
2.3.2 Geanalyseerde lesmethoden	57
2.3.3 Achtergrondgegevens: jaar, niveau, klas & series	58
2.4 Samenstellers als gatekeepers	60
2.4.1 Samenstellers geïnterviewd	60
2.4.2 Gatekeeping	62
2.5 De samenstellers over het beeld	65
2.5.1 Auteurssteam vormen	65
2.5.2 Teksten schrijven en afbeeldingen zoeken	66
2.6 Zoeken in verschillende geheugens	68
2.6.1 Individueel geheugen eerst	68
2.6.2 Collectief Geheugen	69
2.7 Conclusie	73

3 Nederlandse icoonfoto's	74	6 De wandkaart van de Canon van Nederland	160
3.1 Geanalyseerd beeldmateriaal	76	6.1 Tijdvakken en vensters	163
3.1.1 Database	77	6.2 Tekens aan de wand	165
3.1.2 Denotatief en connotatief coderen	78	6.3 Icoonfoto's op de wandkaart	167
3.1.3 Classificeren	80	6.4. Totstandkoming wandkaart	169
3.2 Frequentie	81	6.4.1 Verschillende ontwerpen	170
3.2.1 Perioden	81	6.4.2. Ontwerpen vergeleken	174
3.2.2 De top-10	84	6.5 Beeldbepalende factoren	176
3.3 Conclusie	93	6.5.1 Organisatie en extra-mediale invloeden	176
4 Troelstra oreert	96	6.5.2 De secretaris als belangrijkste gatekeeper	177
4.1 De Rode Dinsdagen van 1911 en 1912	98	6.5.3 Individueel geheugen als uitgangspunt	178
4.1.1 Van oranje naar rood	99	7 Conclusies	180
4.1.2 De berichtgeving over de tweede Rode Dinsdag en het vervolg	102	Bijlagen	189
4.1.3 Troelstra eigent zich de foto's toe	104	I - Geanalyseerde schoolboeken	190
4.2 Revolutiedreiging	106	II - Profiel redacteuren schoolboeken	211
4.2.1 Troelstra's vergissing	107	III - Codeerschema	214
4.2.2 Revolutie niet in beeld	107	IV - Berekeningen onderwerpen foto's	216
4.3 Sprekende Troelstra	109	V - Voorpagina's kranten met foto Dolle Mina	218
4.3.1 Productiekenmerken van de foto van Troelstra	110	Bronnen & literatuur	219
4.3.2 Publicatie en distributie	111	Herkomst foto's en afbeeldingen	243
4.4 Troelstra in schoolboeken	115	Index	249
4.4.1 Frequentie en functie	115	Summary	257
4.4.2 Symbolisch voor de sociaaldemocratische ontwikkeling	117	Over de auteur	263
4.4.3 Illustratief voor de kiesrechtstrijd	118		
4.4.4 Symbolisch voor de mislukte revolutiepoging	119		
4.5 Redacteuren schoolboeken over Troelstra	123		
4.5.1 Beelden oproepen	123		
4.5.2 Individueel geheugen speelt hoofdrol	125		
5 Op het lijf geschreven: Dolle Mina en haar eisen	126		
5.1 Baas in eigen buik	128		
5.1.1 Slogan in beeld	128		
5.1.2 De mediastrategie van Dolle Mina	132		
5.1.3 Dolle Mina eigent zich buikfoto toe	136		
5.1.4 Succesvol geregisseerde beeldvorming	139		
5.2 Geschiedschrijving over Dolle Mina	140		
5.2.1 Vrouwen schrijven hun geschiedenis	140		
5.2.2 Enthousiasme voor Dolle Mina neemt af	142		
5.2.3 Dolle Mina herinnerd	144		
5.3 De 'buikfoto' als icoon	146		
5.3.1 Denotatie	146		
5.3.2 Publicatiegeschiedenis	148		
5.4 De buikfoto in geschiedenisboeken	150		
5.4.1 Wat illustreert de foto?	151		
5.4.2 Steeds abstracter	153		
5.5. Redacteuren van schoolboeken over de 'buikfoto'	155		